

CNV-KERK EN IDEËEL VERDIEPT

MEI 2025, NUMMER 4

**MONDIALE SOLIDARITEIT:
NIET VAN GISTEREN?**

cnv

Colofon

CNV-Kerk & Ideëel Verdiept is een uitgave van de sector Kerk & Ideëel van CNV. Tot deze sector behoren de branchegroepen Kerkelijke Werkers, Kerkelijke Medewerkers, Kosteren en RK Pastoraal Werkenden.

Website: <https://www.cnvconnectief.nl/zorg-en-welzijn/kerk-en-ideeel/>.

Redactie: Dorise van Driel, Marloes Kortland, Mario Boelen, Bert Broers en Guus Prevoo (eindredactie)

Inhoud van dit nummer

Voorwoord bij deze editie, <i>Guus Prevoo</i>	3
Mondiale solidariteit	
- 'Om te worden als God: Ik ben er!!!!', <i>Huub Spaan</i>	4
- Diaconie en ontwikkelingssamenwerking, <i>Jan Hopman</i>	7
- God in de Supermarkt, <i>Samuel van Klinken</i>	12
- Hongerdoeken als aanzet tot mondiale solidariteit en duurzaamheid, <i>Guus Prevoo</i>	15
Reflectie	
- Mondiale solidariteit: nog niet van gisteren?, <i>Guus Prevoo</i>	18
Column	
- Vastentijd in Simpelveld, <i>Marieke Knol</i>	23
Pelgrims van hoop onderweg naar solidariteit, duurzaamheid en verbondenheid	25

© CNV-Kerk en Ideëel, mei 2025

Voorwoord bij deze editie

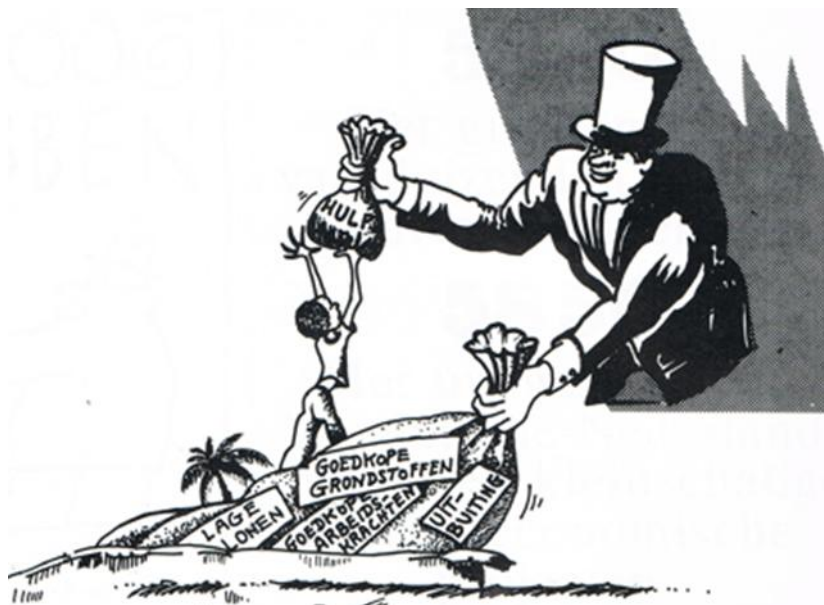
Guus Prevoo

Helaas heeft het tot stand komen van dit vierde nummer van CNV Kerk & Ideëel Verdiept over mondiale solidariteit veel meer tijd en moeite gekost dan voorzien. Ook het aantal bijdragen is beperkt en voor een groter deel dan gepland noodgedwongen van mijn eigen hand. Een heleboel mensen, die benaderd zijn voor een bijdrage of voor de reflectie, hebben om diverse redenen, min of meer vriendelijk, 'nee' gezegd,. Maar nog meer personen en instellingen hebben helemaal niet gereageerd op de vraag vanuit de redactie om mee te werken. Is mondiale solidariteit geen thema meer in de parochies en kerkelijke gemeenten, is mondiale solidariteit van gisteren?

Gelukkig zijn er toch een paar bijdragen ingeleverd, die hopelijk de moeite van het lezen waard zijn. En hopelijk kan dit nummer er een kleine bijdrage aan geven dat mondiale solidariteit inderdaad, in dubbel opzicht, niet van gisteren is.

Guus Prevoo is gepensioneerd missionair veldwerker en eindredacteur van CNV Kerk & Ideëel Verdiept.

‘Om te worden als God: Ik ben er!!!!’

Huub Spaan

De parochie Pax Christi in het Groene Hart van Zuid-Holland omvat vier geloofsgemeenschappen in Kamerik, Meije-Zegveld, Oudewater en Woerden. In het beleidsplan staat geschreven dat we leven vanuit het vertrouwen dat God met ons meetrekt op onze weg door het leven. Dat inspireert ons om zelf te worden als God: Ik ben er. Dienend, lerend en vierend hopen we mensen te mogen worden die ‘er zijn’ voor elkaar en zo voor God.

Voor het pastoraal team is het niet onbelangrijk om de introductie van onze parochie en van onze visie zo te formuleren en daarbij de kerntaken van een parochiegemeenschap ook in deze volgorde te benoemen. Vaak zie en lees je in studies, beleidsplannen en omschrijvingen dat liturgie voorop wordt gesteld, dan volgt catechese en de diaconie mag het slotstuk zijn. Je hoopt dan maar dat het inderdaad niet het laatste is waaraan aandacht gegeven wordt als er nog tijd over is. Alsof de kerk eigenlijk niet eerst prioriteit mag geven aan het Liefdeswerk van dienstbaarheid. Of zoals de Franse bisschop Gaillot begin jaren negentig van de vorige eeuw verkondigde: ‘Als de kerk niet dient, dient zij tot niets’.

In de introductie is tussen de regels door ook het Uittochtverhaal uit Exodus te lezen. Waarbij het zo belangrijk mag zijn dat God mensen nodig heeft en dat de mens zonder God niet zo makkelijk uit de voeten kan of tot duurzame oplossingen komt. Daarbij inspireert het verhaal van Exodus dat wij mensen voortdurend op tocht zijn naar het Beloofde Land, dat we op Uittocht zijn en ons verwijderen en afstand doen van de vleespotten van Egypte, die ons namelijk geen vrijheid hebben geboden, maar slavernij en onderdrukking. En dat we tijdens die tocht steeds meer onze eigen mens-zijn mogen ontwikkelen om te worden als God: Ik ben er. In onze aanwezigheid en in ons doen en laten is het ‘er zijn’ het meest belangrijke, het meest betekenisvolle en het meest vervullende in en van ons bestaan. Dat ‘er zijn’ zijn we niet alleen omwille van onszelf, maar misschien nog wel meer vanwege de Ander, de Geheimnisvolle. Daarom dat we ook op Uittocht moeten gaan, God heeft ons een Nieuw Land beloofd, Hij leidt ons naar een nieuwe toekomst.

Dit is het begin en vanuit deze grondhouding doen we onze werkzaamheden, ontwikkelen we onze activiteiten en mag de parochie zichtbaar worden en zijn in de wereld en de maatschappij om ons heen.

Vanuit deze diaconale grondhouding kent de parochie in elke geloofsgemeenschap een werkgroep Missie, Ontwikkeling en Vrede (MOV), die samenwerkt in een parochie brede Pax-Christi-MOV. Uiteraard worden in de parochie activiteiten ontwikkeld met de Adventsactie en de Veertigdagentijd. Natuurlijk worden de extra collectes gehouden met Pinksteren voor de Missionarissen, de Vredesweek voor Pax en in de oktobermaand voor Missio. Belangrijker vinden we dat we bij al deze activiteiten aandacht vragen voor bewustwording: waarom doen we wat we doen? Die vraag stellen we aan onszelf als MOV, maar ook als geloofsgemeenschap en als parochie. En daarbij niet alleen de vraag waarom, maar ook voor wie én in welke omstandigheden én voor welk resultaat en wat mag het doel zijn?

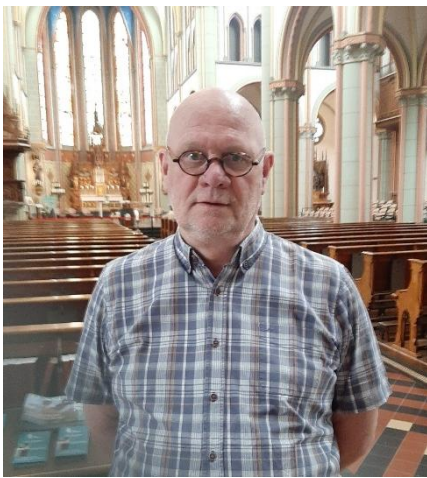
Voor de laatstgenoemde is dat enerzijds gemakkelijk omdat ze in zichzelf al vertellen wie en wat ze zijn en waarom er actie gevoerd wordt. Tegelijk geven Adventsactie en Vastenactie meer de mogelijkheid in een langere periode mensen mee te nemen. Ja, we gaan soms letterlijk een tijdje op pad. Bijvoorbeeld in de Veertigdagentijd echt zes dagen in de week elke ochtend op pelgrimstocht, waarbij steeds vanuit een andere geloofsgemeenschap vertrokken wordt. In deze bijeenkomsten van een uur steken we een kaars aan, lezen het Evangelie van de dag, wandelen een half uur en sluiten af met een gezamenlijk kopje koffie of thee. Tot besluit bidden we een enkele intentie en samen met elkaar het Onze Vader. We zijn niet alleen onderweg, maar ook op Uittocht naar een nieuwe toekomst voor onszelf en voor degenen waarmee we ons solidariseren. Er is onderlinge verbondenheid in de geloofsgemeenschap, er groeit verbondenheid tussen de vier geloofsgemeenschappen en in solidariteit voelen we ons verbonden met het project in het actieland. Het 'er zijn' voor elkaar én zo ook voor God is zo in al die verschillende dimensies aanwezig.

We houden in de Veertigdagentijd een aantal solidariteitsmaaltijden of op de Goede Vrijdag 's ochtends een soberheidsontbijt. Parochianen worden uitgenodigd om aan te schuiven en aan te sluiten. Voorafgaand aan de maaltijd is er een voordracht over het project en wordt aandacht gevraagd waarom wij wat minderen omwille van onze solidariteit met degenen die het wat minder hebben dan wij. We vragen aan de tienerclub om de tafels te dekken, in de grote pan met soep te roeren en het Turkse brood op schalen te serveren. In de voordracht is er aandacht en verbondenheid met het project. In de geloofsgemeenschap worden generaties bij elkaar gebracht. Ook deze activiteit doet ons realiseren dat we werken vanuit de inspiratie: om te worden als God: Ik ben er.

Voor jongeren is er al bijna twintig jaar een project, verbonden aan een Nederlandse pater in Brazilië. De doelstelling is om Nederlandse jongeren kennis te laten maken met de realiteit van de Brazilianen die in minder welvarende omstandigheden leven dan zij. De stichting Vamos gaat om de twee jaar met een groep jongeren naar Brazilië. De jongeren bereiden zich een jaar lang voor op de reis en voeren in dat jaar verschillende acties. Daarnaast moeten ze uit eigen middelen een bijdrage leveren om te voorzien in de reis- en verblijfkosten. Er wordt gewerkt met een begroting van € 100.000 per reis die ten goede komt aan de bevolking en economie van daar. Hierbij geldt het principe dat niet de groep of de stichting bepaalt hoe het geld wordt besteed, maar de verantwoordelijkheid daarvoor wordt bij de Nederlandse pater in samenspraak met de Braziliaanse wijkraad neergelegd. De jongeren mogen maar één keer mee, zodat steeds een nieuwe groep een eigen ontdekkingsreis maakt naar een land en naar omstandigheden die zij thuis niet kennen. In de drie weken worden activiteiten gedaan in de kinderopvang, is er een groentetuin aangelegd voor gemeenschappelijk gebruik en zijn er eenvoudige gemeenschapscentra gebouwd. Letterlijk begeven de jongeren zich drie weken in de woestijn: de sloppenwijken van Garanhuns of Campina Grande in het Noordoosten van Brazilië. Ze ervaren hoe mensen in moeilijke omstandigheden solidariteit beleven en solidair zijn met elkaar. Ze beleven letterlijk de reis van Uittocht naar een nieuwe toekomst, naar een Beloofd Land. Ze ervaren een verbondenheid, een dienstbaarheid in solidariteit met dit deel van Brazilië en met de concrete mensen. Hoe je ook in eenvoud ervaring opdoet om te worden als God: Ik ben er én de ander mag er ook zijn.

Inmiddels kunnen we spreken van een uitwisselingsproject. De jongeren die in Brazilië leeftijdsgenoten mochten ontmoeten waren heel geïnteresseerd en gemotiveerd om een

tegenbezoek te kunnen brengen. Omdat deze jongeren niet zomaar in het Nederlandse arbeidssysteem konden worden ingebracht is een heel programma ontwikkeld met bezoeken aan maatschappelijke en politieke organisaties zoals een jongerenproject in een achterstandswijk, de Tweede Kamer, het Vredespaleis. Er worden scholen bezocht om het onderwijssysteem toe te lichten op diverse niveaus. Er worden bezoeken gebracht aan gezondheidscentra en aan een verzorgingshuis. Er zijn bezoeken aan de bloemenveiling, potplantenbedrijf en een groentekweker. De veelkleurigheid en diversiteit van Nederland komt in veel facetten aan bod. Zo wordt niet alleen in de Nederlandse parochie missie en zending ontwikkeld. Maar gebeurt er juist iets in verbondenheid en wederkerigheid met elkaar. Van beide kanten is er een Uittocht naar een Beloofd Land, een reis naar een nieuwe toekomst. Namelijk om te worden als God: Ik ben er!!!

Huub Spaan is geboren in een Rooms Katholiek tuindersgezin in Oosterhout Gld in 1961.

Na eerst een opleiding als cultuurtechniker heeft hij een vijftal jaren gewerkt op Ministerie van Landbouw en Visserij.

Geen late roeping, maar een laat antwoord, als eind twintiger is hij begonnen aan de Theologische opleiding in Amsterdam. In juni 1996 is hij door Mgr. van Luyn tot priester gewijd.

Inmiddels is hij woonachtig op Vronesteyn, het convict van het Bisdom Rotterdam. Vanaf 1 oktober 2012 is hij werkzaam in de parochie Pax Christi: Kamerik, Meije-Zegveld, Oudewater en Woerden.

Diaconie en ontwikkelingssamenwerking

Jan Hopman

Mij is gevraagd een bijdrage te schrijven over mijn diaconale werkervaringen in Chili en mijn ervaringen met ontwikkelingssamenwerking tijdens mijn werkzaamheden als pastoraal werker in de parochie Breda-Noord.

Juist in een tijd waarin door het huidige kabinet-Schoof en in het bijzonder door de minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp ReINETTE Klever met 2,4 miljard bezuinigd wordt, is het dringend gewenst om een tegengeluid te laten horen vanuit de kerken, maar ook vanuit de diaconie. De ontwikkelingshulp van de huidige regering moet momenteel direct in het belang van Nederland zijn, in het bijzonder op het vlak van handel, economie, veiligheid, stabiliteit en zelfs migratie. Daarmee vervallen projecten die direct met emancipatie van vrouwen, de LHBTI+ gemeenschap of het bestrijden van armoede te maken hebben. Zo komt de koopman en zelfs de kolonisator van de Nederlander weer boven drijven.

Ik wil beginnen met de relatie tussen diaconie en globalisering uiteen te zetten. Daarna zal ik het belang en de impact van ontwikkelingssamenwerking schetsen vanuit mijn dertienjarige werk in Chili. Tenslotte zal ik mijn werkzaamheden in de parochie Breda-Noord met betrekking tot ontwikkelingssamenwerking beschrijven.

Globalisering en diaconaat

Wat heeft de term 'globalisering', het fenomeen van wereldwijde verwevenheid, met diaconaat te maken? Globalisering is voor de kerken in principe geen nieuw verschijnsel. De kerk is vanuit haar Bijbelse bronnen een beweging die mensen wereldwijd met elkaar wil proberen te verbinden. De missioloog L. A. Hoedemaker, emeritus hoogleraar aan de Universiteit Groningen, benoemt de moderne globalisering als 'een werkelijkheid die de kerk confronteert met dit oorspronkelijke Anliegen: het seculiere gerealiseerde eschaton van de eenheid van de mensheid dat universeel en duurzaam heil belooft'. De vraag die gesteld kan worden is, of er een kritisch bewustzijn ten opzichte van de negatieve gevolgen van globalisering aanwezig is. Zijn er vanuit de kerken bijvoorbeeld veroordelingen te horen over het wereldwijd importeren van grondstoffen uit Congo voor onze mobieltjes? Of, dat hele gebieden met grote droogte in Chili en Peru worden geconfronteerd omdat we goedkope avocado's op grote schaal importeren? Op kleine schaal worden er wel in de Vasten- of Adventsactie projecten gesteund die het kleine boeren mogelijk maken om bijvoorbeeld koffie of cacao te telen. Het zijn meer de grotere Ngo's, die weliswaar uit de kerken voortkomen zoals Pax Christi (huidige Pax) die de kinderarbeid en milieuproblematiek in Colombiaanse steenkolenmijnen aan de orde stellen en gewezen hebben op de milieuschade die veroorzaakt is en wordt als men zich terugtrekt uit een gebied. De uitspraak van het Grondwettelijk Hof van Colombia van maart 2025 dat getroffen gemeenschappen betrokken moeten worden bij milieuschade die zij hebben ondervonden wanneer bedrijven zich

terugtrekken, is van groot belang. Hierbij is hun recht op schadeloosstelling een belangrijk juridisch precedent geworden.

De vraag die nu aan de orde is, of de kerken zich al uitgesproken hebben tegen de grote bezuinigingen op ontwikkelingssamenwerking. Jurgen de Groot, directeur van Kerk in Actie van de PKN zegt dat de voorgenomen bezuinigingen desastreus zijn: 'We mogen nooit zomaar weggijken voor leed of rampspoed en daarmee onze verantwoordelijkheid ontlopen, ook niet als dat honderden of duizenden kilometers verderop is'. De bisschoppenconferentie heeft zich (nog) niet over de bezuinigingen op ontwikkelingssamenwerking uitgesproken, maar bisschop de Korte als referent van Kerk en Samenleving citeert Paus Franciscus bij gelegenheid van Migrantenzondag en sluit zich aan bij de Raad van Kerken. In een aan mij gerichte e-mail van 20 maart 2025 merkt hij op: 'Wij hebben een regering die de stem van de kerken lijkt te negeren. Ik maak mij zorgen over plannen van de regering als het gaat om ontwikkelingssamenwerking. Gezien de noden in de wereld is dit beleid zeer discutabel. Maar het past bij een regering die *eigen volk eerst* propageert'.

Ervaringen in Chili

In het kader van mijn theologiestudie aan de Radbouduniversiteit te Nijmegen heb ik vanaf augustus 1989 tot augustus 1990 stage mogen lopen in een volkswijk in Santiago de Chile. Daar woonde ik bij een Chileens gezin en heb jonge mannen mogen interviewen over hun gedachten en ideeën over machismo. In meerderheid vonden ze machismo een goede zaak. 'Een man moet de baas in huis zijn', zeiden enkelen, maar een minderheid vond het niet meer van deze tijd. Ik mocht ook een gesprek hebben met een groep vrouwen die het machismo afkeurden. Een gescheiden vrouw zei letterlijk: "'Ik heb nu een kind minder in huis.' In ieder geval heb ik destijds in de veldwerkperiode geleerd dat elke cultuur zijn eigen opvattingen heeft over de man-vrouwverhouding, maar dat de vrouw vrijwel altijd onderdrukt wordt. Wel heb ik ook het marianismo als verschijnsel ontdekt, waar Maria als moeder van Jezus een voorbeeld voor veel vrouwen is. Ook kwam ik erachter dat bij de Mapuches, een inheemse bevolkingsgroep waarvan er nog 1 miljoen mensen op een bevolking van 18 miljoen in Chili woont, de verhouding man-vrouw gelijkwaardig is. De Mapuche's kosmovisie kent geen genderverschillen. Relaties tussen mannen en vrouwen worden daarentegen beheerst door principes van gelijkheid en dualiteit. Zo houden ook de Mapuchegoden zowel mannelijke als vrouwelijke energie in evenwicht.

Wat heb ik kunnen bijdragen

Vanuit mijn studie moraaltheologie had ik op theoretisch vlak een opleiding gehad om bovenstaande thema's op zowel academisch gebied via publicaties en cursussen alsook uitvoerend verder te ontwikkelen. Door mijn eerdere werkzaamheden als jongerenwerker en de daarvoor vereiste studie Sociale Academie Cultureel Werk was ik ook in staat een cursus specifiek op jongeren gericht te ontwikkelen. Chili was in die tijd een land volop in ontwikkeling omdat de dictatuur na 16 jaar beëindigd was en het proces van democratisering

en normalisering van de politieke actoren begon. Een land staat stil in ontwikkeling vanwege het ontbreken van openbare discussies, het ontbreken van persvrijheid en ook wanneer er geen parlement is.

Het was belangrijk dat ik de specifiek culturele invalshoek leerde te ontdekken, hetgeen wel een zoektocht was. Ik werkte eerst bij een NGO, die emanciperende opvattingen had over ethische vraagstukken die met seksualiteit te maken hadden. Mijn collega's waren allen Chilenen. Na drie jaar werd ik door dezelfde organisatie Centraal Missie Commissariaat (CMC) uitgezonden naar het Centro Eucuménico Diego de Medellín, waar men vanuit de Latijns-Amerikaanse Bevrijdingstheologie werkte. Deze gaat vooral uit van de optie voor de armen. Ik kon daar met mijn bevrijdende kijk op thema's een bijdrage leveren door de oprichting van een groep vrijwilligers die activiteiten organiseerde op 1 december, de jaarlijkse Wereldaidsdag, en contacten onderhield met belangengroepen van HIV/Aids en homo- en lesbische belangenorganisaties. Een saillant detail: de congregatie van de Zusters van Liefde van Schijndel financierde via mijn contacten projecten die van belang waren voor de homo- en lesbische gemeenschap. Daarnaast ging ik me bezighouden met het thema van recht op gewetensbezwaarden militaire dienst, dat nog geen recht was in post-dictatoriaal Chili, waar eerst Pinochet nog opperbevelhebber van het leger was en senator voor het leven volgens de door hem zelf opgestelde grondwet. In deze context, na de dictatuur, zouden verschillende dienstplichtigen en militairen zijn omgekomen door zelfmoord, wat een antimilitaristische beweging op gang bracht en de strijd voor de wettelijke erkenning van het recht op gewetensbezwaarden militaire dienst. Hieruit bleek welke sporen de dictatuur had achtergelaten in de Chileense samenleving.

Als ontwikkelingswerker heb je iets meer vrijheid en dat was ook nodig toen bleek dat dienstplichtigen nog altijd op een vreemde manier omkwamen. De familie werd steeds door de militairen verteld dat het zelfdoding was, maar in de praktijk bleek, dat vaak hoge militairen betrokken waren bij de moord. Samen met de families van de vermoorde soldaten werden we ontvangen door de toenmalige minister van Defensie Michelle Bachelet, die later voor twee periodes tot president werd verkozen. Kortom je kunt dan als ontwikkelingswerker iets betekenen voor mensen die anders niet geholpen zouden worden.

Een belangrijk onderdeel van mijn werk was ook de terugkoppeling naar Nederland, een voorwaarde voor uitzending door het CMC. In de eerste plaats had ik contacten met de parochie en de basisschool in mijn geboortedorp Ottersum waar ik over mijn werkzaamheden vertelde. Ook moest er een koppeling op theologisch gebied komen via een Nederlandse universiteit met het Centro Eucuménico Diego de Medellín. Dat heb ik gefaciliteerd doordat ik de emeritus moraaltheoloog Karl-Wilhelm Merks van de Universiteit van Tilburg bereid heb gevonden om in een groot aantal plaatsen in Chili een cursus te geven over de autonome moraal, een concept dat voor de eerste keer door Alfons Auer in 1971 gebruikt is. De kritiek van de Bevrijdingstheologie was dat de autonome moraal waar individuele vrijheid en geweten belangrijke concepten zijn, niet zozeer gelden voor de collectieve samenlevingen van Latijns-Amerikaanse landen. Als conclusie kunnen we trekken

dat uitzendingen van ontwikkelingswerkers, mits gebonden aan terugkoppeling, wel degelijk van betekenis zijn en niet noodzakelijk het Nederlandse belang moeten dienen.

Parochie en diaconaal ontwikkelingswerk

In maart 2004 kwam ik terug naar Nederland en kon ik beginnen als pastoraal werker met hoofdtak diaconie in de parochie Breda-Noord. Tot mijn grote verbazing was daar een groot project ter ondersteuning van kinderen (Niños), geïmplementeerd door Jolanda van den Berg die een weeshuis had in Cuzco (Peru). Voor dit artikel heb ik nog een gesprek gehad met Piet Schalk, 89 jaar, die samen met zijn, inmiddels overleden, vrouw Francis één van de initiatiefnemers van het project binnen de parochie was. Het was eind jaren negentig onderdeel van het project 'de parochie naar buiten', hetgeen een beetje vergelijkbaar is met het beleid van de RK-kerk heden ten dage rond missionair zijn. Piet vertelde enthousiast hoe hij samen met zijn vrouw actief was in het project van de kerk naar buiten. Ze organiseerden een markt, waarbij alle parochianen de gelegenheid kregen om te tonen waar ze als hobby mee bezig waren. Voor de één was dat schilderen, voor de ander borduren en voor weer een ander houtbewerking. Aanvankelijk werd deze tentoonstelling binnen het kerkgebouw opgezet, het jaar daarna in de binnentuin van de kerk, maar in het derde jaar besloot men het in het grote winkelcentrum te houden. Als gevolg van de reis van Piet en zijn vrouw naar Peru, waar ze Jolanda van den Berg hadden ontmoet en waar ze logeerden in een hotel dat Jolanda voor toeristen had geopend, kwamen ze in contact met haar werk voor weeskinderen. Daar waren ze zo van onder de indruk dat ze in het kader van de diaconie een project binnen de parochie begonnen en aan de tentoonstelling op het winkelcentrum deelnamen. Om het werk van Jolanda te steunen vormden ze een aparte werkgroep 'Niños' en haalden ze geld op met een open markt en via donaties van particulieren en op scholen waar ze over het project konden vertellen. Het ging hen niet alleen om het ophalen van geld, maar Francis was lid van een liturgische werkgroep, waar ze tijdens de Woord- en Communieviering werd gesproken over het project vanuit een diaconale visie als wereldkerk. Volgens mij was dit een prachtige inbedding in een naar buiten gerichte parochie. Schalk vertelde me met veel enthousiasme dat hij gevormd is door de ideeën van kardinaal Alfrink, maar vooral door de toespraken van Mgr. Bekkers van Den Bosch, toen het Vaticaan Concilie uit de jaren zestig van de vorige eeuw nog de inspiratiebron was, waarbij volgens *Gaudium en Spes* het eigen geweten het laatste woord heeft.

Kortom, bovenstaand project is volgens mij een goed voorbeeld van de manier waarop een parochie het diaconale werk op ontwikkelingssamenwerking kan richten. Het is jammer dat bisschop de Korte niet verder komt dan een verwijzing naar de brief van paus Franciscus over migratie en opmerkt dat de kerk marginaal geworden is.

Eigenlijk zou hij, samen met de andere bisschoppen, toch duidelijk de plannen van minister Reinette Klever moeten bekritisieren als in strijd met christelijke beginselen, omdat deze uitgaan van het principe dat Nederland er beter van moet worden en men geen oog heeft voor een wereldkerk die juist de problematiek van de verdrukten tot prioriteit zou moeten hebben.

Jan Hopman deed van 1989 tot 1990 veldwerk in het kader van zijn opleiding theologie aan de Radbouduniversiteit, Van 1993 tot 2004 was hij achtereenvolgens ontwikkelingswerker bij CEPSS te Concepción en bij het Centro Ecumenico Diego de Medellin te Santiago de Chile. Daarna werkte hij als pastoraal werker in Breda-Noord. Hij is inmiddels gepensioneerd.

God in de Supermarkt

Samuel van Klinken

Wellicht herken je het wel. Je staat in de supermarkt en je vraagt je af: wat eten we vanavond? De biologische boontjes uit Egypte of de 'gewone' boontjes uit Nederland? Een hamburger of een sojaburger? Of toch vis? Ook andere zaken dan voeding kunnen meespelen. Kunnen wij, die volgens Jezus barmhartig zouden moeten zijn, bijvoorbeeld kleding dragen die is geproduceerd onder slechte omstandigheden door een onderbetaald kind in Bangladesh? Vergelijkbare vragen komen ook steeds vaker in kerken voor. Welke koffie schenken we? Het goedkope eigen merk om de kosten te drukken, of toch die dure fairtrade koffie? Wat betekent dat gekke keurmerk eigenlijk en moeten we daar als kerk niet iets mee? Is het echt nodig dat we iedere zondag de verwarming voor anderhalf uur zo hoog opstoken? We merken dat steeds meer kerken zich bewust worden van hun impact op mens en aarde. In kerken is een toenemend bewustzijn over de eigen voetafdruk, maar ook over welke boodschap er meegegeven wordt. In iedere kerk zijn er wel een aantal gemeenteleden waarbij iedere duurzame stap niet snel genoeg gezet kan worden, maar daartegenover staan ook de sceptici. Hoe voorkom je dat zij tegenover elkaar komen te staan?

Oorsprong

Veel kerken die worstelen met deze vragen komen bij ons uit. Voor ons, Remko, Yvonne, Alfred en Samuel van *God in de Supermarkt* zijn deze vragen herkenbaar. Stuk voor stuk hebben ook wij geworsteld met allerlei ethische dilemma's op dit gebied.

En zoals dat vaker gaat, hoe meer je te weten komt, des te harder je soms schrikt van de realiteit. Voor ons betekende dit dat we steeds bewustere keuzes gingen maken. Iedere keer gingen we een stapje verder. Vooraf voelde zo'n stap vaak groot, maar achteraf bleken deze stappen vaak meer rust en levensvreugde te geven. Maar toch knaagde er iets. In de kerk werden deze onderwerpen vaak angstvallig vermeden. Mensen die zeggen te geloven in de Schepper zorgen lang niet altijd goed voor de schepping. Waarom eigenlijk? De opdracht om voor de medemens en de schepping te zorgen komt toch herhaaldelijk voor in de Bijbel? Zo ontstond onze roeping om christenen, kerken, scholen etc. te motiveren om ook die extra stappen te zetten.

De Duurzame Gids

10 jaar geleden ontstond de workshop *God in de supermarkt* (www.godindesupermarkt.nl). Waar we in het begin slechts enkele workshops hebben gegeven, stonden we inmiddels ruim 275 keer op de planken. In totaal hebben we zo al 11.000 mensen bereikt. In eerste instantie alleen met de gelijknamige workshop *God in de Supermarkt* over boodschappen, maar later ook met de workshop *God in de Klimaatcrisis*. In 2024 lanceerden we op de Groene-kerkendag onze nieuwste workshop: *Hoop in de crisis*. De workshops worden voornamelijk verzorgd in kerken, maar we stonden ook op festivals als New Wine en Graceland. Het laatste jaar krijgen we ook steeds meer ingangen binnen scholen om daar het personeel of de leerlingen te inspireren. Naast het geven van workshops leiden we ook kerkdiensten, schreef

Alfred meerdere boeken over duurzaam leven en inspireert hij zijn volgers via social media. In 2023 ging Alfred een samenwerking aan met Mascha Bongenaar van duurzame keuzes, zodat we ook bereik krijgen buiten de kerken. Samen verzorgen zij de wekelijkse podcast *Groene Mafkezen*. Samen met Duurzame Keuzes vallen we onder de stichting De Duurzame Gids

Wij willen met al onze activiteiten de duurzame beweging in Nederland versterken door mensen te stimuleren duurzamer te gaan leven en er met elkaar het gesprek over aan te gaan. We doen dit op een inspirerende, prikkelende maar ook confronterende manier. Wij laten ons zelf inspireren door onze religieuze en humanistische idealen van hoe Jezus omging met de armen en behoeftigen.

Religieuze inspiratie

Uiteraard halen we de religieuze inspiratie uit de Bijbel. Na de groep in een workshop meegenomen te hebben in de verschillende invalshoeken van duurzame keuzes en de bijbehorende psychologische aspecten, duiken we de Bijbel in. Zo nemen we de deelnemers mee in de ethische dilemma's uit het rijtje hiernaast. We stellen daarbij de vraag: 'hoeveel Bijbelteksten worden er gebruikt om over deze dilemma's te praten?'

Ethisch dilemma	Bijbelteksten
Homofilie	4
Echtscheiding	6
Seks voor het huwelijk	14
Armoede en gerechtigheid	>2000
Natuur en duurzaamheid	1684

Theologen zijn we niet, dus voor antwoord hebben wij de vraag eerst gesteld aan de duurzame zoekmachine Ecosia. Bij de eerste drie dilemma's zitten de meeste deelnemers aardig in de buurt, maar de laatste twee worden altijd onderschat. Niet zo raar, aangezien in veel kerken de bovenste drie dilemma's zwaarder lijken te wegen. Maar toch gaat de Bijbel extreem ver als gaat om deze laatste gebieden. Zeker op het gebied van armoede en gerechtigheid. Denk hierbij aan bijvoorbeeld het jubeljaar, het jaar waarop alle schulden moeten worden vergeven, en grond en bezittingen herverdeeld zouden moeten worden. Ook de profeten gingen ver in het tegengaan van onrecht. Voorbeelden hiervan te over. Met name Jesaja, Amos en Micha trekken fel van leer. Een onderwerp wat hier veel terug komt is de zogenaamde landroof. Deze teksten staan in schril contrast met de huidige situatie. Als iedereen op de aarde zo zou leven als de gemiddelde Nederlander dan zouden we vier werelden nodig hebben. Het rijke, 'christelijke' westen is de grote aanjager van de klimaatcrisis, en wie worden er het hardst door getroffen? De allerarmsten aan de andere kant van de wereld. Zodra we tijdens de workshops deze zaken bespreken valt er vaak een pijnlijke stilte. We hebben het dan nog geeneens gehad over hoe Jezus sprak over rijkdom en hoe de eerste gemeenten deze opdracht invulden....

Mag je dan helemaal niets meer?

Het komt zelden tot nooit voor dat iemand deze bovenstaande zaken niet belangrijk vindt. Eigenlijk vindt iedereen dat er wat moet gebeuren. Helaas komt ons gedrag vaak niet overeen met onze morele overtuiging. In de psychologie wordt dit de *cognitieve dissonantie* genoemd. Voor ons is dit niet anders. Wij proberen hier eerlijk over te zijn en delen onze eigen inconsequenties. Ook wij zitten wel eens in een jacuzzi, pakken de auto voor een afstand die ook op de fiets zou kunnen of we drinken speciaal bier, dat een veel hogere impact heeft dan pils of andere dranken. Het laatste wat wij willen is ons moreel boven de ander plaatsen, maar we hopen wel dat mensen de stap willen verkleinen tussen wat ze doen en wat ze zouden kunnen doen. Praten en nadenken over onze impact op de schepping en haar bewoners roept emoties op. Deze emoties kunnen soms verlamdend werken. Daarom is onze workshop vooral gericht op wat je wél kunt doen. Alfred schreef hier een gelijknamig boek over¹. In onze workshop gaan we vooral concreet in op welke stappen wijzelf kunnen zetten voor een eerlijke en gezonde aarde. Vaak komen op dit moment de mooiste initiatieven naar boven. Het gebeurt zeer regelmatig dat ook wij weer nieuwe dingen leren van de mensen uit de zaal. Er worden tips uitgewisseld, maar soms ook aangrijpende verhalen verteld. Sommige deelnemers hebben bijvoorbeeld de oorlog meegemaakt. Zij kunnen zelf vertellen hoe het is om honger te hebben. Honger, een begrip waar wij ons geen voorstelling van kunnen maken. Het is ontroerend om hun verhalen te horen, en vervolgens te zien dat hun verhaal mensen raakt en verandert. Met onze workshops hopen wij een doorgeefluik te zijn van deze verhalen en daarmee de hoop te verspreiden dat het anders kan.

Samuel van Klinken (geheel links op de foto) is woonachtig in Middelharnis en getrouwd. Inmiddels is het derde kindje onderweg. Samuel staat in het dagelijks leven voor de klas in een voorziening voor gespecialiseerd onderwijs op Goeree Overflakkee. Samuel heeft een sterk rechtvaardigheidsgevoel en een groen hart, en heeft zich als missie gesteld deze thema's bespreekbaar te maken binnen de kerk.

Op de foto staan verder van links naar rechts Yvonne de Wijn, Remko Boesveld en Alfred Slomp, zijn medestanders bij God in de supermarkt.

© Foto: Niek Stam

---

¹ Alfred Slomp, *Wat je wél kunt doen*, Amersfoort 2023. Het boek is te bestellen via <https://www.godindesupermarkt.nl/wat-je-wel-kunt-doen>.

Hongerdoeken als aanzet tot mondiale solidariteit en duurzaamheid

Guus Prevoo

In 1975, nu 50 jaar geleden, zijn medewerkers van Misereor, een Duitse ontwikkelingsorganisatie te vergelijken met Cordaid, Vastenactie, ICCO en Kerk in Actie in Nederland, op de idee gekomen om de Middeleeuwse traditie van de hongerdoeken nieuw leven in te blazen. Nu niet met de bedoeling om te verhullen zoals bij de vroegere voorloper ervan, maar duidelijk om te onthullen. Om een levensweg aan te duiden waarbij de belofte van het Koninkrijk Gods en zijn gerechtigheid richtinggevend is: Zoek eerst het Koninkrijk Gods en zijn gerechtigheid en al het andere zal je erbij gegeven worden. Dat is de doelstelling: oproep tot wereldwijde solidariteit met medemensen en duurzaamheid, gebaseerd is op christelijke waarden. Geloven is meer dan God vieren en loven: God vraagt van ons concrete goede daden, *Liefde zij daad*, met een verwijzing naar de 25ste hongerdoek van 2025, die op zijn beurt weer verwijst naar het levensmotto van Vincentius à Paulo. Wij zijn geroepen om Gods Liefde zichtbaar te maken in de wereld.

De doelstelling is duidelijk te maken aan de hand van de hongerdoek van broeder Klaus, die Misereor en Vastenactie in 1980 en 1998 gebruikt hebben. De originele doek hangt in de kerk van het Zwitserse Sachseln. Op de hongerdoek zien we scènes uit het leven van Jezus, zoals we die ook in de Evangelieën tegenkomen. Maar bij iedere scène ligt een voorwerp. Bij de scène van de annunciatie van Maria door de aartsengel Gabriel twee krukken,

bij de geboortescène in Bethlehem een knapzak, zoals door zwervers gebruikt, bij de gevangeneeming van Jezus boeien. De boodschap van deze doek wordt daarmee duidelijk: je kunt niet geloven in de annunciatie en de zwangerschap van Maria, wanneer je niet bereid bent om zieken en zwakkeren te helpen; je kunt niet geloven in de geboorte van Jezus in een onderkomen in Bethlehem wanneer je niet bereid bent om vreemdelingen op te vangen; je kunt niet geloven in het lijden van Jezus wanneer je niet bereid bent om gevangenen te bevrijden. Je kunt niet geloven zonder de werken van barmhartigheid in de praktijk te brengen. Liefde zij daad, zoals de heilige Vincentius à Paulo voorgeleefd heeft.

Vasten als oproep om te minderen in consumeren ter wille van jezelf, van je medemensen wereldwijd en van het milieu. Om beter om te gaan met jezelf, medemensen en de wereld om zo de relatie met God te verbeteren. De nieuwe hongerdoeken laten iets zien van de

heilsgeschiedenis en roepen ons op om daaraan actief deel te nemen.

De hongerdoeken zijn dus een oproep tot solidariteit en medemenselijkheid en nadenken over hoe je met jezelf, met je medemensen en met de wereld omgaat. Dat wordt nog eens heel duidelijk gemaakt door een scène op de hongerdoek uit 1978, De druivenpers, van Alemayehu Bizuneh uit Ethiopië. Die is trouwens

de eerste hongerdoek, die ik gezien heb. De doek hing lange tijd in het Casino, de centrale ruimte van de Hogeschool voor Theologie en Pastoraat in Heerlen, waar ik mijn opleiding heb mogen ontvangen.

Helemaal linksboven zien we de moord van Kaïn op Abel, het eerste beschreven geweld tussen mensen in de Bijbel. Wie goed kijkt, ziet dat die scène rechts ervan op de achtergrond herhaald wordt. Maar daar zit ook een man, in het wit gekleed. Deze man lijkt weg te kijken, de moordscène achter hem niet te zien, de situatie de situatie te laten. Dat is de vraag die alle hongerdoeken willen

stellen: kijken wij weg of durven we de wereldwijde situatie van onrecht en geweld onder ogen te zien en durven we ernaar te handelen?

Durven we te handelen om onrecht en geweld te voorkomen? Durven we een zoals paus Franciscus dat noemt, culturele revolutie aan naar een economie van de agapè, van de liefde, waarbij we de grenzen die de planeet ons stelt, eerbiedigen, waar we biodiversiteit en de atmosfeer beschermen en waar we armoede tegen te gaan, niet alleen door liefdadigheid, maar ook door de oorzaken van armoede te bestrijden? Daar hoeven we geen invloedrijke politicus voor te zijn. Dat kan al in onze dagelijkse bezigheden, inkopen in de supermarkt en zo. Denk globaal, handel lokaal, is een slogan die daarbij kan helpen. En: je koopt nooit zo maar iets, maar altijd van iemand. Een eerste, maar belangrijke stap om de oproep tot solidariteit en Liefde zij daad waar te maken: bedenk bij iedere product dat je wilt kopen wie het gemaakt heeft en welk milieubeslag de productie ervan gevegd heeft. Bij mij heeft dat denkproces ertoe geleid dat ik fairtrade en biologische producten koop.

De doeken zijn stuk voor stuk kunstzinnige werken, gemaakt door gerenommeerde kunstenaars en kunstenaressen. Maar het is geen l'art pour l'art, geen kunst om de kunst. Iedere hongerdoek is een kunstwerk met als doel solidariteit te bevorderen. De hongerdoeken zijn oproepen om alle medemensen serieus te nemen, om medemenselijkheid vorm te geven, om dialoog in plaats van discussie aan te

gaan, om niet te denken in *wij-zij*, maar enkel in *wij*. Daar heeft deze wereld op dit moment met zijn diverse machtsblokken, met zijn klimaatopwarming, met zijn vele oorlogen wereldwijd, met zijn economische onrechtvaardigheid meer dan ooit behoefte aan.

Op de hongerdoek 2025 *Samen dromen – liefde zij daad* zien we een collage van afbeeldingen van kinderen uit Brazilië, Nigeria, Afghanistan en India en van kleinkinderen van de kunstenaar Konstanze Trommer. Alle kinderen lijken met iets bezig, gaan blijkbaar op in dagdagelijkse dingen. Alle bezigheden vinden plaats vóór een tent, op een soort eiland of wellicht een zandbank, te midden van een watervlakte. Alle kinderen zijn op een of andere manier betrokken op elkaar en op hun omgeving.

Een vredig tafereel van gelukkige kinderen, omringd door enkele zachtmoedige dieren? Die schijn bedriegt zeer. Enkelen van hen moeten hard werken om water te halen of om een broertje of zusje te dragen. En ook de situatie roept vele vragen op.

Opvallend is de tweedeling in de doek. Links het mooie blauw van een zonnige zomerdag. Maar rechts het donker van naderend onweer en vooral, in de verte zichtbaar, een dreigende tornado. De tent, symbool van Gods kwetsbare aanwezigheid onder ons, staat met de punt van het dak precies in het midden van de doek, tussen goed en slecht. We staan in het bestaan van de mensheid en wat betreft de toekomst van onze kinderen op een snijpunt, waarop we snel de goede beslissingen moeten nemen.

Kinderen hebben dromen over hun toekomst, die hopelijk het goede leven brengt. Samen dromen over toekomst is een goede manier om daarbij niet alleen aan jezelf te denken, maar ook aan alle andere mensen op deze wereld. Liefde voor elkaar en voor de aarde als plek waar we samen dromen en leven, is daarbij onontbeerlijk. En die liefde voor mens en milieu moet niet blijven steken in goedbedoelde woorden, maar moet zich uiten in

daden om echt te zijn, zoals het heilige Vincentius à Paulo al zo krachtig uitdrukte in zijn levensmotto 'Liefde zij daad'.

Bij Vastenactie en bij diverse bisdommen zijn hongerdoeken om te gebruiken in parochie of kerkelijke gemeente te leen.

Informatie over de hongerdoeken is te verkrijgen bij Guus Prevoo, g.prevoo@actievoorcnv.nl.

De hongerdoek 2025 *Samen dromen – liefde zij daad* is te bestellen bij Vastenactie in klein en groot formaat. Vastenactie stelt ook een brochure met uitleg, een meditatie en gebruikssuggesties beschikbaar via haar webshop, <https://www.vastenactie.nl/materialen-bestellen/informatiebrochure-hongerdoek-20252026>.

Mondiale solidariteit: nog niet van gisteren?

Guus Prevoo

Uitgangspunt

In 1985 vierde Vastenactie Nederland zijn vijf-en-twintigste campagne. Het was mijn tweede jaar als missionair veldwerker in Parkstad Oostelijk Zuid-Limburg, met bijzondere aandacht voor Vastenactie. Om het jubileum luister bij te zetten, waren er gasten uit diverse landen in het globale Zuiden uitgenodigd om bij parochies en missionaire groepen te vertellen over de vanuit Nederland gesteunde projecten, over de situatie ter plekke en over de noodzaak van internationale solidariteit. In Heerlen en omstreken mochten we zr Adelaida Ygrubay osb, afkomstig uit de Filipijnen, ontvangen.

Ik herinner me zuster Ygrubay als een zowel doordachte als ook gepassioneerde persoonlijkheid, die heel betrokken was bij haar Filipijnse gemeenschap. Later zou ze nog enige jaren, van 2006 tot en met 2012, lid zijn van het generaal bestuur van haar congregatie, de zusters Benedictinessen van Tutzing².

Eén uitspraak van haar staat me nog steeds heel helder voor de geest. 'Jullie zouden alle fondsen die jullie als Vastenactie kunnen werven in Nederland, moeten besteden aan vormingswerk onder jullie eigen mensen en aan het bouwen aan wereldwijde solidariteit hier in Nederland, en niet aan projecten in het globale Zuiden. Daar zouden wij in de Filipijnen en alle andere arme mensen in Azië, Afrika of Latijns-Amerika veel meer mee gebaat zijn'.

Ik kon, als beginnend veldwerkertje met weinig ervaring en, zeker toen, onvoldoende kennis van zaken, alleen maar zoiets stamelen als: 'Ja, maar ik weet niet of mensen bereid zijn daarvoor geld te geven'. Maar intuïtief voelde ik aan dat zuster Adelaida de kern van de problematiek verwoordde. Dat de oorzaken van armoede, afhankelijkheid, milieudegradatie en slechte levensomstandigheden in het globale Zuiden, niet daar maar in het rijke Westen en Noorden van deze wereld liggen. En dat we dus, indachtig ook de aan Augustinus toegeschreven woorden dat het goed is om hongerigen te voeden, maar het nog veel beter is om te voorkomen dat er hongerigen zijn, al onze aandacht op de veroorzakers van dit onrecht zouden moeten richten.

Ik heb mijn hele carrière als missionair veldwerker gewerkt voor en in opdracht van Vastenactie. Die organisatie bood, met haar dubbele doelstelling van zowel het ondersteunen van kleinschalige, sociaaleconomische ontwikkelingsprojecten én het op basis van het aloude idee van vasten mensen hier in het rijke Westen laten nadenken over hun plek als wereldburger en hun relatie met mensen in het globale Zuiden, een mooie basis om de opdracht van zuster Ygrubay zo goed als mogelijk in de praktijk te brengen. Niet als een haalbaar doel, maar wel als een ster aan de hemel, die nooit bereikbaar is, maar wel in oude tijden de zeevaarders de richting kon wijzen.

Paus Franciscus heeft in zijn encyclieken *Laudato Si'* en *Fratelli Tutti* er ook op gewezen dat de oorzaken van armoede en klimaatverandering liggen bij de welgestelde burgers, die voor

---

² Zie voor meer informatie: <https://osbtutzing.org/>

een groot deel in het rijke Westen wonen. De donkere wolken van de klimaatopwarming zijn te zien in stormen en onweer, in tornado's en in lange periodes van hitte en droogte. Maar die donkere wolken worden veroorzaakt door egoïsme en individualisme, door winstbejag en marktmechanisme, door consumeren zonder grens.³

Nog steeds in de opdracht van zuster Ygrubay een belangrijk item in het werk van diverse op christelijke leest geschoeide kerkelijke ontwikkelingsorganisaties. Zo lees ik in het Jaarverslag 2024 van Vastenactie een citaat van Josianne Gauthier, secretaris-generaal van CIDSE, dat 18 katholieke ontwikkelingsorganisaties uit Europa en Noord-Amerika verenigt: 'We vinden dat sociale rechtvaardigheid bestaat uit twee componenten: ecologische rechtvaardigheid en wereldwijde solidariteit. We willen laten zien dat ons gedrag *thuis*, in onze eigen gemeenschap, moet overeenstemmen met de manier waarop we omgaan met onze broeders en zusters in het buitenland'.⁴

Hopelijk kunnen ook ontwikkelingsorganisaties vanuit protestantse hoek of vanuit andere christelijke denominaties instemmen met deze mede op eigen omgeving gerichte doelstelling. Maar helaas hebben vertegenwoordigers van deze instellingen het nagelaten om te reageren op de vraag om iets te schrijven over hun doelstelling en vormgeving mondiale solidariteit.

Reflectie op de bijdragen vanuit de praktijk

Inbedding in de missie en het beleid

Mijn ervaring is dat aandacht voor mondiale solidariteit in de parochie en mogelijk ook in de kerkelijke gemeente staat of valt met een of een paar individuen die er vaak met hart en ziel voor werken, maar dat de inbedding in het beleid van de gemeenschap ontbreekt. Toch is dat laatste voor de continuïteit wel noodzakelijk, hoe enthousiast de betreffende vrijwilligers of vrijwilligers ook mogen zijn. Gelukkig is die inkadering in het brede parochiële beleid wel gegeven in de Pax Christi-parochie in Woerden. Sterker nog, daar staat *dienen* voorop in de trits van kerkelijke opdrachten. En dat zal bevorderlijk zijn ook voor *het dienen in wereldwijde zuster- en broederschap*, dat mondiale solidariteit mede wil zijn.

Die wereldwijde zuster- en broederschap maakt deel uit van de sociale leer van de RK Kerk, die zeker zijn pendant zal hebben in de protestantse denominaties. De beginselen van de sociale leer, te weten menselijke waardigheid, *bonum commune*, subsidiariteit en solidariteit, zouden de pilaren voor iedere diaconale activiteit binnen een parochie of kerkelijke gemeente moeten zijn en natuurlijk ook van de activiteiten en uitgangspunten van mondiale solidariteit.

Dat mondiale solidariteit ingebed is in het beleidsplan van de kerkelijke gemeenschap, maakt de continuïteit ervan ook tot een parochiële of kerk-gemeentelijke zaak en minder afhankelijk van de al of niet beschikbare inzet van enkele enthousiastelingen. Zelfs als er geen

---

³ Naar paus Franciscus in *Fratelli Tutti* item 8

⁴ In *Beweging voor een ander*, *Handen en voeten geven aan het katholieke sociaal denken*; Jaarverslag Vastenactie 2024, Gouda 2025, pag. 8.

vrijwilligsters meer zouden zijn, blijft immers de opdracht voor mondiale solidariteit in het beleidsplan verankerd.

Fondsenwerving versus bewustwording?

De belangrijkste doelstelling van acties zoals Vastenactie aan katholieke kant of Kerk in Actie aan PKN-zijde zou moeten zijn om zichzelf zo snel als mogelijk op te heffen. Als mensen wereldwijd immers het goede leven kunnen leiden, is er geen noodzaak meer voor projectensteun en breder zelfs ontwikkelingssamenwerking. Maar dat vereist natuurlijk een grondige verandering van economische verhoudingen wereldwijd. En een eerste stap in dat lange proces is dat mensen waar ook ter wereld zich bewust worden van hun eigen plek in die werldsamenleving en hoe die samenhangt en zich verhoudt met en tot alle andere mensen op deze wereldbol. Iedere menselijke handeling is ook altijd een morele handeling, die van invloed is op het wel en wee van andere mensen, heeft paus Benedictus XVI ons al voorgehouden. Of, toegepast op ons gedrag als consument: Je koopt nooit zo maar iets, maar je koopt altijd van iemand.

Fondsenwerving en bewustwording zouden hand in hand moeten gaan. Gelukkig is dat in heel wat parochies zoals in Woerden en Breda-Noord ook zo. En hopelijk ook zo in PKN- en andere protestantse gemeentes.

Het lijkt dat aansluiten bij een project van een landelijke actieve organisatie de beste mogelijkheden geeft om inderdaad zowel de fondsenwerving als de bewustwording voldoende kansen te geven. Immers, de landelijke organisaties ontwikkelen materiaal zoals bouwstenen voor bezinning, liturgische suggesties, mogelijkheden om met hongerdoeken te werken en vaak ook lespakketten voor de scholen.

Fondsenwervend kan welllicht een eigen project met dragers vanuit de eigen parochie en gemeente meer aantrekkelijk zijn. Maar conform het dubbelgebod van Jezus, zoals gegeven in Mattheus 22, 37 en Lucas 10,27 moet de relatie met een dergelijk project en met de mensen die erbij betrokken zijn, niet alleen vanuit het hart en de ziel bestaan, maar ook met verstand benaderd worden. Want het gevaar loert maar al te snel: *de hele wereld mag vergaan, als ons projectje maar blijft bestaan*. En bij dat verstandelijk deel van de relatie behoort steeds het nadenken over hoe aandacht voor het betreffende project de boven aangegeven bewustwording kan voeden. Anders is een dergelijke projectenband niet meer dan een doekje voor het bloeden. Overigens geen gemakkelijke opgave om zelf inhoud te geven aan die bewustwording: de parochie of kerkelijke gemeente en de erbij betrokken pastoraal werkenden en vrijwilligsters moeten er zelf betekenis aan geven.

Verbinding: lokaal én mondiaal

Activiteiten op het gebied van mondiale solidariteit dienen de verbinding tussen mensen hier en mensen waar ook ter wereld te bevorderen. Er is geen wij-en-zij, enkel maar een wij op deze wereld, alle mensen op deze wereld zijn onze zusters en broeders.

In de vormgeving van mondiale solidariteit zou zowel de verbinding met mensen ver weg tot uiting moeten komen als ook de verbinding tussen mensen hier bevorderd kunnen worden. In de diverse bijdragen vanuit de praktijk komt dat in de opgesomde werkingen wel tot zijn

recht, denk ik. Voorbeelden zoals solidariteitsmaaltijden, pelgrimswandelingen en bezinningsbijeenkomsten zoals gegeven door *God in de supermarkt* spreken voor zich. Het betrekken van allerlei groepen bij de uitvoer van activiteiten zorgt verder voor die verbinding. En ook uitwisselingsprogramma's zoals in Woerden, dragen bij aan verbinding met mensen ver weg en aan mensen onderling hier.

De pastoraal werkende, de kerkelijk (mede)werkende en de koster als dragers van mondiale solidariteit

Ik stamelde in 1985 als beginnend veldwerkertje: 'ik weet niet of mensen bereid zijn geld te geven om het in de eigen samenleving te besteden aan vormings- en bewustwordingswerk inzake mondiale solidariteit'. Waarschijnlijk vermoedde ik toen al dat dit niet het geval zou zijn. Nu weet ik dat wel zeker, gezien ook de snel afbrokkelende bereidheid in de politiek en in het maatschappelijk veld om geld te besteden aan ontwikkelingssamenwerking. En daar waar die bereidheid nog wel enigszins aanwezig is, lijkt die zich te beperken tot het geven van noodhulp bij rampen zoals aardbevingen, overstromingen, hongersnood. Of tot ontwikkelingshulp, waarbij de door de politiek in Nederland gestelde doelen voorop staan, bij voorbeeld het verminderen van migratie naar Nederland. Ook de Europese Unie wil meer nadruk leggen op internationale partnerschappen en investeringen.⁵ In België staan inmiddels initiatieven voor mondiaal beleid op gemeentelijk niveau zoals *Faire Gemeente* onder druk. Of dat in Nederland ook het geval is, is niet duidelijk.⁶

'Trekken aan de missionaire werkgroep in onze parochie is trekken aan een dood paard', zo verwoordde ooit een pastoraal werkende de situatie rond mondiale solidariteit en de inzet van vrijwilligsters daarbij in haar parochie. Er zijn gelukkig nog genoeg missionaire werkgroepen in parochies en kerkelijke gemeentes over, die goed functioneren, getuige ook de bijdrage vanuit Woerden. Maar er zijn ook heel veel andere geloofsgemeenschappen waar geen missionaire werkgroep meer is en waar het waarschijnlijk ook heel veel moeite en tijd zal kosten om er weer een op te richten. Maar ook zonder missionaire werkgroep kan een parochie of kerkelijke gemeente op een goede manier werken aan mondiale solidariteit. Die hoeft zeker niet van gisteren te zijn.

Mogelijk dat de metafoor van de Uittocht, gebaseerd op het boek Exodus, een goede invalshoek kan bieden om te werken aan mondiale solidariteit, met of zonder missionaire werkgroep. De gedachte aan de Uittocht houdt niet alleen in, zoals pastoor Huub Spaan terecht zegt, dat wij mensen op tocht zijn naar het Beloofde land, maar dat we ook afstand moeten doen van de vleespotten van Egypte, die weliswaar aantrekkelijk lijken, maar die op den duur slechts slavernij en onderdrukking met zich meebrengen. Ten behoeve van een leefbare wereld voor iedereen, waar solidariteit en duurzaamheid de bovenhand hebben, zullen vele mensen in het rijke Westen afstand moeten doen van allerlei verworvenheden en

---

⁵ John Vandaele, 'Ontwikkelingshulp is niet langer de brandstof maar de olie van onze samenwerking', MO° 26 april 2025

⁶ Zie Bianca De Wolf (Faire Gemeente), 'Een rondpunt laat je toch ook niet enkel door een buurtcomité aanleggen?', MO* 28 april 2025. In mijn eigen gemeente in Nederland was naar verluidt de vorige burgemeester gekant tegen het verstrekken van koffie met een fairtrade-keurmerk, maar mij is niet bekend om welke redenen.

luxe, die niet alleen hen zelf knechten in hun integraal mens-zijn, maar ook funeste consequenties hebben voor medemensen in het globale Zuiden.

Gegeven het door mij geformuleerde uitgangspunt, de verder gaande verrechtsing in de maatschappij die niet halt houdt bij kerken, de beperkte inzetbaarheid van pastorale en kerkelijke werkenden op vooral het gebied van diaconie en het teruglopende aantal vrijwilligsters dat betrokken is bij en zich wil inzetten voor mondiale solidariteit, zie ik slechts één mogelijkheid die op korte termijn en zonder al te veel poespas toepasbaar is. En die eigenlijk ook heel voor de hand ligt.

Uit: Ketting en schakel, Thematisch katern Vastenactie 1988

Die mogelijkheid is de radicale ecologische bekering van de pastoraal of kerkelijk werkende, de kerkelijke medewerkende en de koster zelf. En die radicale ecologische bekering niet alleen doorvoeren in je eigen leven -voor zover je dat nog niet gedaan hebt, natuurlijk-, maar ook uitdragen naar je omgeving en naar je kerkelijke achterban.

Er zijn nog steeds heel wat Wereldwinkels in Nederland te vinden om fairtrade-producten te kopen. Maar ook in vele supermarkten zijn tegenwoordig volop producten met dat keurmerk voorhanden. Ook met biologische producten zou een hele supermarkt gevuld kunnen worden. Wanneer het niet om levensmiddelen gaat, is er een aanbod aan kleding, badgoed, beddengoed en woontextiel met het fairtrade-keurmerk, vaak in combinatie met biologische herkomst. Voor energie zijn er meerdere duurzame aanbieders.

Financiële diensten kunnen afgenomen worden bij duurzame banken en verzekeraars. En er zijn heel wat mogelijkheden op het gebied van vervoer: van gebruik maken van openbaar vervoer en/of fiets tot niet vliegen, maar alternatieven gebruiken. Het mobieltje is vanzelfsprekend een fairphone.

Een pastoraal of kerkelijk werkende, een kerkelijke medewerkende en een koster, die op bovenstaande manier als consument door het leven gaat, is zeker niet van gisteren. En zij of hij laat ook zien dat mondiale solidariteit niet van gisteren is. Zij of hij koopt nooit zo maar iets, maar altijd van iemand. En misschien dat haar of zijn omgeving dat ziet en waardeert en het gegeven voorbeeld zal gaan volgen.

Vastentijd in Simpelveld

Marieke Knol

Tijdens mijn verblijf in Simpelveld (Zuid-Limburg) ontdek ik onverwacht het indrukwekkende Museum 'de Schat van Simpelveld'. Dit museum is gehuisvest in een enorm klooster, gesticht door de zalige Clara Fey. Deze bijzondere vrouw stierf uiteindelijk precies 100 jaar, voordat ik in 1994 in Simpelveld kwam wonen als een onrustige puber. Het klooster is mij toen nooit opgevallen, maar nu des te meer. Zuster Clara Fey is zalig verklaard voor haar onuitputtelijke inzet voor kinderen in nood. Een levensvervulling die mij raakt, omdat ik zelf ook geen kinderen heb, maar wel veel moederliefde voel.

Het museum schenkt tijdens de vastenperiode aandacht aan hongerdoeken. Een oude kerkelijke traditie waarbij, zo leer ik van tentoonstellingsmaker Guus Prevoo, een doek tijdens de vastenperiode in de Middeleeuwen voor en nu naast het altaar hangt. De doek verhulde vroeger zo en onthult tegenwoordig juist (door de prachtige schilderijen op de doek) het heilige wat op het altaar te zien is. Het symboliseert voor mij, op een mooie manier de speciale periode van reflectie tijdens het vasten. Reflectie zoals je dat ook tijdens de Ramadan ziet onder moslims. Reflectie over wat het goddelijke, spirituele, goede, onbekende, of hoe je het ook noemen wilt, betekent in jouw leven.

Guus en ik raakten in gesprek over mondiale solidariteit en wat dat tegenwoordig betekent. Hij is namelijk ook eindredacteur voor een kwartaalblad van de sector Kerk & Ideëel van de vakbond CNV en hij vertelde dat er schrikbarend weinig mensen bereid waren om hier iets over te schrijven voor de uitgave van het aankomend kwartaal. Ik was verrast, blijkbaar is dit onderwerp in transitie? Voor mij des te meer reden om eens persoonlijk te reflecteren op de kerkelijke term 'mondiale solidariteit' en wat het voor mij betekent.

De vastenactie van de kerk heeft van oudsher twee doelen, de sociaaleconomische positie van mensen in arme landen verbeteren en de mensen in West-Europa tegelijkertijd bewust maken van hun positie. Dat deze manier onder druk staat is wat mij betreft logisch, want het wereldtoneel en de verhoudingen zijn enorm verschoven. Maar belangrijker nog, vraag ik me af of het middel zijn doel wel dient. Maar wat is dan een alternatief?

Mondiale solidariteit gaat wat mij betreft over gelijkwaardigheid. Dat betekent soms ook juist geen bemoeienis of gelddonaties, maar misschien juist laten merken dat je de ander Ziet, Hoort en Aanvoelt en daarmee Respecteert.

En dat is niet zo gezegd, zo gedaan. Besef alleen al dat het voor veel mensen misschien moeilijk is om al ruimte te vinden voor zichzelf, laat staan voor de ander. Dus solidariteit begint daar wat mij betreft mee. En de kerk heeft daarmee ook een mooie uitdaging dichterbij huis onder Christenen.

Uitgaande van de indeling 'het westen en de rest', zou het wat mij betreft vervangen mogen worden door de *one world*-gedachte. Solidariteit betekent dan misschien juist geld geven aan je buurvrouw, die het naar haar zus in Syrië stuurt. Waarbij je misschien geen idee hebt wat zij ermee gaat doen, maar je wel vertrouwen geeft dat zij het beste weet waar het voor gebruikt kan worden. Je ziet de ander, voelt de nood en respecteert elkaar. Het kan ook heel klein zijn

door kamillezaadjes te planten in het tuintje van je nichtje of lekkere wafeltjes te brengen bij het buurthuis aan het einde van de vastenperiode.

De hongerdoeken emotioneren mij best wel, omdat ze verhalen vertellen van onderdrukking en leed, die door verbondenheid en geloof in het goede, overwonnen worden. Dat komt voor in alle landen van de wereld. Alle mensen op deze aarde krijgen daarmee in meer of mindere mate te maken. Laten we onszelf niet voor de gek houden dat je die dans kan ontspringen, als je in je leasebak naar je kantoor rijdt en 's avonds wat geld doneert voor het goede doel. Ook ik heb mijn portie *honger* gehad en zal misschien nog veel draken recht in de ogen moeten kijken om steeds weer het licht te zien. Mondiale solidariteit betekent voor mij ook mentale solidariteit, en de wetenschap dat we allemaal universeel en ieder op een unieke manier dat levenspad bewandelen. Elkaar daarin steunen en oog, oor en gevoel hebben voor elkaar, is wat mij betreft een eenvoudig, maar mooi alternatief als missie voor de kerkelijke Vastenactie.

Ik hoop stiekem dan ook dat het museum en het inspannende New Loreto (kuuroord voor de ziel) als organisatie een mooie toekomst tegemoet gaan. Waarin met name ook veel kinderen de nodige warmte, creativiteit en solidariteit zal worden geboden. Want mondiale solidariteit begint bij de kinderen die nú in Zuid-Limburg opgroeien. Kinderen die in alle haast, veel te weinig tijd wordt gegund om te genieten van kleine mooie, creatieve momenten of met elkaar spelen in de natuur en zo leren wat solidariteit betekent. Het is veel simpeler dan we denken. Kom maar kijken in Simpelveld 😊

Opgegroeid in een creatief nest in Zuid Limburg verhuisde Marieke Knol op 17-jarige leeftijd naar Rotterdam. Daar studeerde ze kunst- en cultuurwetenschappen. Omdat ze de westerse blik op kunst te eurocentrisch vond, besloot ze af te studeren op de bruisende Kaapverdiaanse muziekwereld in Rotterdam en bedacht samen met haar partner Mimoun Himmit, menig cultureel divers muziek- en kunstprogramma in de grote steden in Nederland. Rode draad is stevast ontmoeting en kennismaking met de rijke culturele diversiteit. Ze ontving de Women Inc stimuleringsprijs en bekleedde daarnaast diverse bestuursfuncties.

Toen het politieke klimaat in Nederland bergafwaarts ging, besloot ze in 2013 met haar partner naar Bonaire te emigreren en richtte daar Hòfi Kultural, een cultureel ontmoetingscentrum, op. Daar kwam alles bij elkaar wat zijn en haar partner allebei belangrijk vonden. Dat iedereen erbij hoort en kunst en muziek een sociale functie hebben. In 2018 werd het centrum door Prinses Beatrix geopend en sindsdien klinkt er elke week muziek.

Pelgrims van hoop onderweg naar solidariteit, duurzaamheid en verbondenheid.

Uitnodiging studiedag vrijdag 13 juni 2025

De onderdelen Limburg-Den Bosch en Breda van de branchegroep RK Pastoraal werkenden, sector CNV Kerk & Ideëel willen jullie uitnodigen voor een studiedag op **vrijdag 13 juni 2025** in het CNV-kantoor, Tiberdreef 4, Utrecht (naast station Utrecht Overvecht).

Alle leden van de branchegroep RK Pastoraal werkenden zijn welkom. Ook leden van de drie andere sectoren Kerkelijke werkenden, Kerkelijke medewerkenden en Koster van CNV Kerk & Ideëel en andere belangstellenden zijn welkom.

Er zijn drie sprekers uitgenodigd die vertellen over hun werk, als inspiratie voor ons eigen werk binnen de parochie of kerkelijke gemeente.

Marc Bollerman, directeur van Vastenactie, zal ons vertellen over de vele projecten die via Vastenactie ondersteund worden en hoe wij als werkers in de kerk ook onze bijdrage kunnen leveren aan solidariteit ver weg.

René van Loon, predikant in de hervormde wijkgemeente De Samaritaan in Rotterdam, heeft onderzoek gedaan binnen katholieke parochies en protestante en evangelische gemeenten over hoe het bezoek van een kerkdienst werd ervaren door niet-leden van deze geloofsgemeenschappen. Naar aanleiding onderzoek is een boek verschenen 'Te gast in de kerk'.

Jurijn Timon de Vos, coördinator Laudato Si' Alliantie, neemt ons mee langs de weg om als geloofsgemeenschap meer zorg te hebben voor de Schepping en daarin een voorbeeld te kunnen zijn naar anderen, ook buiten de geloofsgemeenschap

In het tweede gedeelte van de studiedag is er de ruimte om uitgebreid met de sprekers van gedachten te wisselen in kleine groepen.

Het programma van deze dag:

Inloop	vanaf 10.30 uur
Opening/inleiding	11.00 uur
Inleidingen	11.15 - 12.45 uur
Lunch	12.45 - 13.45 uur
Doorpraten, deel 1	13.45 – 14.30 uur
Doorpraten, deel 2	14.30 – 15.15 uur
Afsluiting/borrel:	15.15 - 15.45 uur

U kunt zich aanmelden tot en met 1 juni 2025 via het aanmeldformulier, dat u bij de uitnodiging ontvangt of dat te vinden is op de website van [CNV Kerk & Ideëel](#). *Het minimaal aantal deelnemers voor deze studiedag is 30 personen.* U ontvangt in de week van 2 juni 2025 bericht of de studiedag doorgang kan vinden.

Er zijn geen kosten verbonden aan deze studiedag. Ook niet-CNV-leden betalen geen bijdrage. Mocht u in uw omgeving een collega kennen die mogelijk interesse heeft in deze studiedag, stuur de uitnodiging dan gerust door.

